

فرصت ها و چالش های پیش روی «قانون جدید چک» چیست؟

هنگام تدوین قانون تجارت ایران در سال ۱۳۱۱ برای اولین بار «چک» به عنوان یکی از اسناد تجاری و ابزارهای پرداخت پول قانونی شناخته شد.

هنگام تدوین قانون تجارت ایران در سال ۱۳۱۱ برای اولین بار «چک» به عنوان یکی از اسناد تجاری و ابزارهای پرداخت پول قانونی شناخته شد. این ابزار پرداخت به دلیل ویژگی های خاصی که داشت کم کم جای دیگر ابزارهای پرداخت را گرفت و به مهمترین وسیله مبادله پول در جامعه تبدیل شد. همین گسترش و تغییرات روز افزون و تحولات اجتماعی و اقتصادی باعث شد که تا کنون قانون مروط به چک بارها دچار تغییر شود.

به گزارش «تابناک» قانونگذار در سال ۱۳۹۷ به خاطر برخی از معایبی که در قانون گذشته وجود داشت و همچنین فرایند های اجتماعی جدید که منتج به سوء استفاده از «چک» شده بود تصمیم گرفت که تغییر های مهمی را ایجاد کند؛ لذا آگاهی از همین تغییرات و آثار آن ها بر مبادلات حاکم بر بازار و همچنین چالش های پیش روی قانون جدید بسیار با اهمیت به نظر می رسد.

فرصت ها و چالش های پیش روی «قانون جدید چک» چیست؟

دکتر یاسر مرادی استاد دانشگاه و پژوهشگر حقوق بانکی درباره علل تدوین قانونی به نام قانون چک و اصلاحات متعدد آن به «تابناک» گفت: «در ابتدا باید به این نکته توجه کرد که یک سری قانون مادر مثل قانون تجارت داریم که سالهاست در آن اصلاحاتی صورت نگرفته که البته اخیرا مجلس در حال تصویب قانون جدید مربوط به آن است، اما یک سری قوانین غیر مادر دیگر هم داریم که قانون چک جزو آن دسته از قوانین است و شاهد این هستیم که هرچندسال یکبار اصلاحاتی بر روی آن صورت می گیرد. بعد از اینکه در دهه هفتاد اصلاحاتی بر روی قانون چک ایجاد شد، در مجلس ششم و در سال ۸۲ هم قانون گذار یک سری تغییرات عمده را بر روی این قانون اعمال کرد و مثلا چک وعده دار را به صورت رسمی پذیرفت.»

وی در ادامه افزود: «تغییر اوضاع و قرائن اقتصادی جامعه و بازار، عامل مهمی است که باعث می شود قانونگذار همیشه در فکر بروز رسانی قانون چک باشد که اعتبار چک حفظ شود. بعد از اصلاحات سال ۸۲، اصلاحاتی در مورد قانون چک نداشتیم و فقط در دستورالعمل حساب جاری که بانک مرکزی هرچندسال یکبار تنظیم و ابلاغ می کند و به گونه ای ابزار اجرایی قانون چک است هر یکی دوسال تغییرات مختصری را شاهد بودیم.»

این پژوهشگر حقوق بانکی درباره مهمترین اصلاحاتی که قانونگذار در سال ۹۷ در قانون چک ایجاد کرد گفت: «قانونگذار در این قانون سخت گیری های بیشتری انجام داد تا اعتبار یک سند تجاری واقعی به چک بخشیده شود مثلا اگر در گذشته چک فردی برگشت می خورد ۱۰ روز زمان می برد تا اسمش وارد لیست سیاه بانک مرکزی شود، ولی برطبق قانون جدید اسمش باید فوراً در بلک لیست بانک مرکزی درج شود.»

وی در ادامه تصریح کرد: «قبلا در متن قانون محرومیت هایی برای چک برگشتی در نظر گرفته نشده بود و فقط این امر عواقب کیفی داشت، اما در قانون جدید، محدودیت دریافت خدمات بانکی مانند محرومیت از دریافت ضمانتنامه و ال سی یا افتتاح هرگونه حساب بانکی جدید و دریافت کارت بانکی جدید و دریافت تسهیلات بانکی و از همه مهمتر از اینکه کلیه حساب های فرد به میزان مبلغ چک برگشتی در شبکه بانکی کشور مسدود شده و به وی دسته چک جدید تعلق نمی گیرد، در نظر گرفته شده است. این مکانیزم قبلا وجود نداشت و اولین بار است که قانونگذار این سخت گیری ها را انجام می دهد»

مرادی با تاکید بر اعطای چک بر مبنای اعتبار اشخاص خاطرنشان کرد: «از سال ۹۹ دیگر چک در وجه حامل نخواهیم داشت و همچنین ظهر نویسی چک فقط از طریق سیستمی انجام خواهد شد و در واقع چیزی به نام انتقال صرفا فیزیکی چک نخواهیم و کسی به عنوان مالک چک شناخته می شود که اسمش در سامانه بانک مرکزی ثبت شده باشد و اگر برگه چک گم شود یا مغایرتی وجود داشته باشد مبنای سامانه بانک مرکزی است.»

وی با بیان اینکه در قانون جدید صرفا دو مجازات مخففه داشته ایم گفت: «اول اینکه رفع سوء اثر چک ۷ ساله بود که

تبدیل به ۲ سال با شرط عدم طرح شکایت حقوقی و کیفری شد و دیگر اینکه اگر فردی میخواست از چک خود رفع سوء اثر بشود باید مبلغ چک را به مدت دوسال در حسابش مسدود می کرد، ولی حالا این مدت دوسال به یکسال تقلیل یافته است. همچنین تغییر مهم دیگر قانون جدید این است کسانی که اعلام مفقودی یا سرقت یا کلاهبرداری یا خیانت در امانت چک خود را می کنند و مانع پرداخت چک می شوند دیگر به واسطه برگشت چکشان برای آنان سوء اثر محسوب نمی شود و این امر باعث نمی شود که اسمشان در لیست سیاه بانک مرکزی وارد شود.»

این استاد دانشگاه درباره چالش های پیش روی قانون جدید چک گفت: «اجرای بخش عمده ای از قانون جدید چک به دلیل ظرفیت هایی که باید در آینده ایجاد شود به مدت یک الی دو سال به تعویق افتاده است و لذا قسمت های مهم آن مانند محدودیت هایی که برای ظهر نویسی در نظر گرفته شده و همچنین تعیین سقف برای چک و تعیین اعتبار سه ساله برای چک ها از آذر ۹۹ اجرایی می شود که آن موقع باید در موردش قضاوت کرد، اما می توان گفت که همین اندازه از قانون هم که تاکنون اعمال شده باعث کاهش شدید آمار چک های برگشتی بوده و اعتبار چک تا حدود زیادی برگشته است»

وی در ادامه افزود: «البته به نظر می رسد شبکه بانکی کشور در اجرای این قانون تا حدی سردرگم است و آیین نامه و دستورالعمل های مهم این قانون هنوز تدوین نشده است به عنوان مثال مهم ترین آیین نامه ای که باید تنظیم شود دستورالعمل حساب جاری است که علی رغم گذشت یکسال از تصویب این قانون هنوز در شورای پول و اعتبار مرج و تصویب نشده است.»

مرادی گفت: «قانونگذار برای اولین بار مکانیزمی را در ماده ۲۲ قانون جدید چک در نظر گرفت که بر اساس آن افراد بدون اینکه مراحل پیچیده رسیدگی را دنبال باشند می توانند وجه چک و کلیه خسارات را از دادگاه بدون اینکه رسیدگی ماهوی بشود از طریق صدور اجراییه درخواست کنند. البته شورای نگهبان خسارت تاخیر تادیه را از این بند حذف و اعلام کرد این فقط شامل اصل چک می شود؛ علی رغم حذف امکان دریافت خسارت تاخیر تادیه از این مکانیزم، این امر کماکان یک ابداع جدید است که قانونگذار در نظر گرفته و رسیدگی های چک را قطعاً کوتاهتر می کند و وصول وجه چک را راحت تر خواهد کرد و به نظر می رسد اگر این شیوه به صورت کامل اجرایی شود انشالله حجم عمده ای از پرونده های چک که وقت دادگاه هارا می گرفت خیلی کوتاه تر به نتیجه رسیده و دادگاه ها می توانند به دعاوی مهمتری که دارند رسیدگی کنند»

این پژوهشگر حقوق بانکی درباره چشم انداز استفاده از چک به عنوان یک ابزار مبادله پولی خاطرنشان کرد: «در حال حاضر مبادله بانکی بیشتر با ابزار هایی مانند شبکه ساتنا و پایا و سایر ابزار های الکترونیکی مثل موبایل بانک انجام می شود و استفاده از چک کمتر شده و بیشتر در معاملات وعده دار صورت می گیرد و در آینده هم همین مسیر مطمئناً طی خواهد شد. البته این کاهش استفاده از چک به دلیل سخت گیری های قانون جدید و سایر ابزار های نوین می تواند یک مزیت مهم داشته باشد و آن اینکه اعتبار از دست رفته این سند تجاری کم کم بازگردد. البته این موضوع یک شرط هم دارد و شرطش این است که سامانه های اعتبار سنجی که در قانون جدید چک جایگاه مناسبی برای آنه در نظر گرفته شده و شرکت هایی که می خواهند اعتبار سنجی کنند ارزیابی های دقیق و مبتنی بر واقعیت انجام داده و افراد دسته چک های خود را مبتنی بر اعتبار واقعی دریافت کنند»

مرادی در پایان درباره برخی از دستورالعمل های قانون جدید چک که باید تدوین می شده و نشده گفت: «بر اساس جدول زمانبندی قانونی مقرر بوده تا 21 آذرماه دستورالعمل مورد نیاز چک های الکترونیکی مربوط به تبصره ماده 1 قانون جدید، دستورالعمل ضوابط شرایط دریافت دسته چک و نحوه محاسبه سقف اعتباری و موارد مندرج در برگه چک مربوط به ماده 6 و همچنین تدوین ضوابط و راه اندازی زیرساخت برداشت مستقیم با چک موردی مندرج در تبصره 2 ماده 6 قانون جدید توسط بانک مرکزی تهیه شود که متأسفانه هنوز آماده نشده اند.»